

**Dr. MELLÁR Tamás, a Századvég Gazdaságkutató Zrt.
kutatási igazgatója**

A Stiglitz-jelentés üzenete a statisztika számára

A szerzőhármás jelentése kapcsán az előadó felvetette, vajon mi készítette a konferencia rendezőit arra, hogy 2010-ben felkérjék a jelentés elemzésére. Okát a 2008-as gazdasági világválságban látja. Kiderült, hogy a neoklasszikus közgazdaságtan került válságba. Szerinte találóan állította Paul Krugman a New York Times hasábjain megjelent cikke címében, hogy beköszöntött a makrogazdaságtan sötét korszaka (nem azért sötét, mert elviselhetetlen volt az élet, hanem mert elfelejtették mindazt, amit az ókorban ismertek). Hasonló helyzet alakult ki 2008-ra. A közgazdaságtanban újra fel kell fedezni bizonyos dolgokat. Személy szerint ugyanezt látja visszaköszönni a Stiglitz-jelentésben. Az ott előadott kérdések egyes elemeivel már régóta foglalkozik a közgazdász-társadalom, de egy részük a feledés homályába merült.

A felszínen pénzügyi válság tört ki, ám mögötte két súlyos probléma lapul meg: egyrészt demográfiai, az elöregedés, másrészt a környezeti terhelés ügye. Mindkettő kimaradt a közgazdasági gondolkodásmódból. A neoklasszikus doktrína a gazdaságot kiemelten kezelte, közömbös tényezőknek tekintette a demográfiát, a környezetet. A fogyasztó és a termelő függvényeit igyekezett maximálni végtelen horizontra, egyetlen korláttal: a csökkenő hozadékkal. Ami hibás elképzelés: egy véges világban végtelen horizontot alapként szerepeltetni felelőtlenység. Azért lehetett megtenni, mert a problémakör nem jelentkezett ilyen élesen, rendelkezésre álltak szabadon bevonható erőforrások, a szocializmus bukásával új piacok nyíltak meg.

A Stiglitz-jelentés két fő üzenetet hordoz: a társadalmi jólét mérését visszahelyezné az őt megillető helyre (a mennyiségi gyarapodással szemben erre kellene a statisztikának összpontosítania), a másik pedig, hogy a fenntartható fejlődés kerüljön be a vizsgálódás körébe. Ezért koncentrálni három területre: a GDP-re, az életminőségre, a fenntarthatóságra. Ezek nyomán visszatérünk a közgazdaságtan alapkérdésére, miszerint a gazdasági élet társadalmi viszonyrendszerben, tágabb környezetben zajlik, nem azoktól elszigetelten.

A GDP az első számú komplex mutató akkor lenne jó mutató, ha érvényesülne a szabad verseny, ha a piacok tökéletesen működnének, rendezettek lennének a tulajdonjogok.

„Mit nem mutat a GDP?” – tette fel a kérdést az előadó. Először is, a történeti idősor szerint a fejlődés exponenciális görbét mutat. Holott a GDP növekedése mögött van, hogy a korábban háztartási keretek között történő termelés, tevékenységek piacivá lettek. (Ugyanakkor egyharmadnyi rész nem regisztrált, bár a statisztikusok egy részét imputálják.) Az állam által nyújtott szolgáltatások számbavétele nehézségeket okoz. Mivel ezek nem tisztán piaci tevékenységek, nem tisztázott, milyen árakon lehet elszámolni az input, illetve output alapú

méréseket. Szintén felhívja a figyelmet a jelentés a GDP és a GNI közötti eltérésekre, amit az előadó Magyarország példáján grafikonnal szemléltetett.

A jövedelmi- és vagyonbeli különbségek feltárása nélkül nem érthető meg az elmúlt húsz év története. A múlt iránti nosztalgiát táplálja, hogy jelentősen nőttek a jövedelmek közötti különbségek.

A fenntartható fejlődést illetően fontos lenne annak kimutatása, mekkora hányada használódott el az erőforrásoknak. Kiutat jelenthet a „kék gazdaság” fogalma, amely újfajta gondolkodásmódot szorgalmaz: versenyképes, ugyanakkor a természettel harmóniában lévő eljárások meghonosításával.

Az előadó bemutatta, milyen javaslatokat tett a brüsszeli bizottság a Stiglitz-jelentés következtében. Mit üzen a statisztikának a jelentés? Radikális változásokra nincs szükség, a szakma eddig is ismert alternatív mutatószámokat (például a human development indexet) kívánatos lenne alkalmazásuk, míg a makro- és mikrogazdaságtan nem használja. A KSH Fenntartható fejlődés indikátorai 2008 című kiadványa teljes mértékben eleget tesz az újszerű elvárásoknak – a Stiglitz-jelentés ebben a vonatkozásban nyitott kapukat dönget. Igen sokatmondó a KSH keretein belül előállított időmérleg is, lévén, hogy a jólét elemeit segít kimutatni.